

Hálózattól a közösségig

Gondolatok Birher Nándor „A struktúráktól a közösségig” című tanulmányához

CZAKÓ Kálmán^a

1. Változások minősítése

Az uniformizálás lehet a változások egyik fajtája, de nem azonosítható a 'modernitás fejlődésével', csupán a modern változásával. A modernitásbeli változás éppen az lenni, ami a változás tartalmának változása lenne. A változás fejlődésként való elfogadása értékítéletek eredménye, és mint ilyen szerteágazó. A szerteágazások idővel összefonódások az érdekazonosságok mentén. Ha sikerül az értékek mértékadó megítélésében azon érdekazonosság mentén létrehozni közös célokat, amely érdekazonosság hosszabb időn keresztül elvárható és tartalmában az alapértékekhez kapcsolható, akkor a célok eléréséhez vezető változások 'előnyösnek', 'jónak', 'megfelelőnek', 'kívántnak' minősíthetők, a végső eredmény kifejlődésének megjelölhető részeivé válnak a célra törekvők részéről.

A strukturális vázig visszabontani, ezáltal egyszerűbb és érthetőbb, vagy leegyszerűsített és értelmezhetőbb, hasznosítható megfeleltetést létrehozni csak akkor szabad, ha az alkalmazott elhanyagolási szempontok helytállóak és a végső váz értelmezhetően módon reprezentálja a valóságot. Érvekké akkor válhat kezünkben a struktúra, ha azokat mint a működés eredményeit tekintjük. A működő szervezetek struktúrája ugyanis mindig pillanatkép a dinamikus rendszerről. A struktúra-pillanatkép természete megadja az elemzés lehetőségeit, de csak közelítő következtetésekre ad lehetőséget. Az élő szervezet sztochasztikus folyamatai nem vizsgálhatók lineáris-determinisztikus módon, aminek az a következménye, hogy a 'fejlődésnek'-minősítés valamely változás esetében a véletlenszerűség adatainak feltárása nélkül nem lehetséges. Az egyes történések esélyeit pedig csak valószínűsíthetjük. Visszamenőleg, későbbi időpontban nagyobb annak az esélye, hogy a megtörtént változások sorát helyesen minősítsük.

Struktúrákat feltáró munkánk eredményeként a vizsgált folyamatot elhamarkodott volna 'fejlődésnek' minősíteni. Inkább a változások konkrét tartalmait szerencsés megjelölni valamely folyamat minősítéséhez. A tartalmak megítélése mindig témához kötött, érveken alapul, vitatható. A szellemi uniformizálás ahhoz hasonlóan csökkenti a kihívásokkal szemben a közösség küzdőképességét, ahogyan a mezőgazdasági 'monokultúrák' csökkentik a természetben a diverzitást, ami azután az élővilág megmaradásának esélyét kedvezőtlenül befolyásolja.

Első következtetés: a globális uniformizálás folyamata nem minősíthető fejlődésnek eleve, helyette a változásokhoz tartozó érvek és szempontok megvitatását érdemes nyitva hagyni, ami azt jelenti, hogy a következő cél kijelöléséhez az *érdekek harmonizálásának* utat engedünk a lehetséges együttműködők bevonása érdekében.

^a nyugalmazott habilitált egyetemi docens

2. Érdekek érvényesítése

Az ember megszervezi környezetét, ha képes rá. A közösség feladataiban adódnak egyénileg vállalt feladatok, vannak el nem hanyagolható közösségi szempontok, amelyek a szükségszerűen ellátandók közül kötelező feladatok ellátását követelik meg az egyéntől. A választható és a kötelező jelleg a lehetséges és a ki nem kerülhető tennivalók között tesz különbséget a legnagyobbként kijelölt igazodási ponthoz igazodva. Az ideák megközelítéséhez, vagyis az ideák (/benne az ideálisnak tartott) változások révén történő realizálásához már érdekek fűződnek. Az ideák nemcsak népcsoportra, politikai berendezkedésre vonatkoznak, hanem minden eszményire, ami szintenként sokféle és ami minden szinten előforduló lehetőség. Az ideák-realizálására való törekvés minden szinten alá van vetve a jogosultságok és a választhatóságok aktualizált törvényeinek. – A globalitás szintjén érvényesülő prioritások ma még nem küzdöttek meg azokkal a döntésekkel, amelyek a 'választhatók-választásával' függenek össze, hanem azon döntéshozók akaratából érvényesülnek, akik a jogi alapok kidolgozásában érdekeik érvényesítése érdekében már korábban – a vonatkozó teljes populáció akaratnyilvánítása nélkül - mások képviselőiként jártak el a jogosultságok meghatározására. A jogosultságok és a hatalomgyakorlás központi jelentőségű a hatásgyakorlás terén az érdekből történő jogi megalapozások szempontjából. A jogi lehetőségeket az érdekmegjelenítők érdekmegjelenítésének lehet tekinteni. A globális érdekek megjelenítése csak az érdekek harmonizációja után hozhat megnyugtató eredményt, hasonlóképpen a jogosultságok megadása is.

Az érdekek harmonizációja valójában egy egymással nem ütköző, lehetőleg szinergikus hatás létrehozását szolgáló érdekegység létrehozását jelenti és mint ilyen nem azonos az érdekek integrációjával. Új érdekek elfogadását eredményezi az érdekegységben most már magasabb közösségi szinten. Vagyis kölcsönös érdekel-fogadás valósul meg az érdekegységbe lépő együttműködők részéről. Az integráció akkor jön léte, amikor a saját érdekből létrehozott elérhető eredmény az új magasabb szintű közösségi eredmény alkotó részévé válik, ahol már működési egységben jelenik meg a többi érdekelt eredményeivel integrálva. Például jog azt a jogi lehetőséget teremti meg, amely az új működést teszi lehetővé. Az új működésnek a 'struktúráját', annak jogszerű (norma szerinti) kapcsolódásait az érdekegység létrehozásakor kell deklarálni, mert csak ekkor motiválható a tevékenység a résztvevők körében. Az integráció tehát a érdekegység norma szerinti (pl. jogi) működésével jön létre. A különféle normák következménye az, hogy a kultúra egészében sokféle új érdekcsoport alakul ki. Az érdekcsoportok az érdekek tartóssága függvényében maradnak meg vagy bomlanak fel. Az integráció a megmaradó érdekcsoportok célválasztása szerint valósul meg.

Második következtetés: a felsőbb szint által felkínált jogosultságok akkor találkoznak a választók akaratával, ha a választható cél és a hozzárendelt jogosultságok kínálata az alacsonyabb szint által deklarált, az alapértékekre alapozott *érdekek mindegyikének érvényesülését* lehetővé teszi. Minél több csoport választ azonos célt, annál szélesebb körben valósulhat meg az integráció.

3. Lehetséges új érdekek megjelenése globális szinten

A teljes valóság leképezése valamilyen (pl. struktúrára irányuló) formában fejezhető ki. A létrehozott modell reprezentációja, bemutatása, megjelenítése a szint érdekérvényesítői szerint alakul. Az érdekérvényesítés mindig személyek/közösségek döntésének folyamata. A politika – mint a közösségre vonatkozó legfőbb vonatkoztatási fórum a Föld teljes populációjára vonatkozóan – minden szinten szint-politikaként hat. A globalizáció szintjén működő 'globális-politika' gyakorlóinak jogosultsága abból adódik, hogy azok, akik választják a döntéshozókat, azok megválasztották őket. A globális összkép létrehozói előre siettek a jogi utak meghatározása szempontjából, de lemaradtak a választható lehetőségek felkínálása szempontjából. Ennek következményei a 'sztochasztikus', vagyis a reális események világának kockázataitól nem mentesek. Bármilyen erők is hatnak valamilyen irányban, azok ellenében működők hatáscentrumok is létezhetnek éppen azért, mert az esélyek változhatóságának megszüntetését nem teszi lehetővé semmilyen részrendszer dominanciája. A mondottakból következően minden érdekérvényesítő dominancia ki van téve annak, hogy új érdekérvényesítők változást hoznak. Új érdekérvényesítő, új kínálatot adó jogosultság megszerzése nem lehetetlen. Az erők erejének minősítése relatív, jóllehet alacsonyabb eseményszintről minden alacsonyabb szint 'komoly', és minden magasabb szintről az alacsonyabb 'nem igazán meghatározó, hanem irányítható'. A csalóka kép oka egyúttal a csalódás forrása is, hiszen minden szinten felelős emberek döntése érvényesül a hatásgyakorlás során. A felelősség adott szinten döntést hozó személyhez kötendő. Annak kritériumai meghatározóan fontosak, hogy ki milyen kompetenciával hozhat döntést valamely szinten. Például a globális szintű döntéshozó kompetenciája adja meg annak alapját, hogy globális szinten meghozott kínálatok jöjjenek létre. Az a hiány, ami az elsietett, elegendő felhatalmazás nélkül jött létre, nem szűnik meg a hiányforrás megnevezésével. A hiányt megszüntető kompenzációs folyamatok adott cél eléréséhez megjelölhetők, ismert lehetőségek. A célok korrekciója globális szinten adott folyamat kudarcá következményeként lép életbe. A kínálat bővítése más célok kijelölésével új folyamat bevezetéséhez vezet. A globális szint fölött létező eseményszintek legfelsőbb fokán a virtuális világ van. Ez magába foglalja a valóságos és a lehetséges események mindegyikét. A globális világ virtuális leképezései – pl. éghajlat-szimulációk – sokfélék. Tudatosítani kell, hogy itt is emberi döntések révén van alkalmunk hatást gyakorolni! Nemcsak a globális döntéshozók, hanem a virtuális világ alakítói is alá vannak vetve annak a törvénynek, melyek a személy döntéseit meghaladó sztochasztikus valóságot alakítják. – Ennek a kényszernek, ténynek a felismerői a természet egészét szívesen tartják élő Földanyának, Gaiának, aki nagy teret enged az emberek döntésének, de végül is az emberi döntéseket is határok közé szorítja. Az emberi tevékenység és hatás a természet által megszabott keretek között érvényesül eszerint. Azért kell ellenőrzés alá vonni az 'előre sietett érdekérvényesítők' kínálatot megszabó tevékenységét, mert a teljes populáció, a Föld minden lakója harmonizált érdekeinek megjelenítése nem engedi meg csupán szűk csoport érdekeinek mindenek fölé helyezését. Ez minden magasabb szint ellenőrzés alá vonásának irányadó elvévé válhat. A szűk csoport és a teljesebb/teljes csoport érdekei nem hierarchikus viszonyban vannak egymással és 'harmonizációs kényszer' alatt állnak egymással. - Nincs meg annak a jogosultsága semmilyen eseményszinten, hogy egy közösség/populáció a normatív rendszerét más populációkéval kontrasztív

viszonyba állítsa, mert – filozófiai megfogalmazásban - az értékek nem zárják ki egymást, és mert felfogásunk és gondolkodásunknak sem kiindulópontjai, sem változásának törvényei nem kell hogy hierarchikus kapcsolatban álljanak egymással. A társadalomtudomány módszertani szempontból nem képes sem a változások okainak kétséget kizáró azonosítására, sem a változások irányítására. A jelölések, a helyzet- és folyamatleírások eseménykövetők, a metrikus eredmények néhány kiemelt jellemző függvényei. – Annyi bizonyos, hogy az „idealizmus” túlhajtása nem tévedéseink korrekciójának eszköze, a jó 'elvek' valóságot formáló alkalmazása, a helyesnek ismert elméletek gyakorlatban való kipróbálása még nem garanciája az eredményeknek. Kétkelkednünk kell azokban az ígéretekben, amelyeket csak kirívó túlzások támasztanak alá, amelyek csupán kristálytiszta logikai következtetésekre támaszkodnak, amelyek szerint elképzeléseinktől eltérő események nem is következhetnek be, mert az ígértevé iránti bizalom nem vonható kétségbe.

Az integráció mindig a magasabb eseményszinten valósulhat meg az érdekegységben lévők között közös működés létrehozásával, amihez az egymáshoz rendeltség új struktúrája társul. Minthogy a személyes döntések és a felelősségi kapcsolatrendszer az alacsonyabb szint felől a legmagasabb szint irányába épülhet ki, csak azok az előre-sietett döntések lehetnek a 'végső integrált egység' állapotában érvényes működési célok, amelyek valamennyi alatta lévő szinttel érdekegységben vannak. Ez eleve megköveteli a sokféleséget, a különbözőséget a legnagyobb mértékben és eleve megköveteli az egységet a legszükségesebb együttműködésben.

Ha a globalizáció folyamatában a döntéshozók által kijelölt célok kínálata nem felel meg a globális célokért érdekegységbe tömörülő céljaival akkor az együttműködés meghiúsul az alacsonyabb szinten működő érdekközösségek működése során, vagy a felülről alkalmazott kényszerek hatására megszűnnek, ami a felsőbb – globális szintű – folyamatok működését idővel megszünteti. A fenntarthatóság annak a határnak az átlépését tiltja meg, amelyik az integrálódás folyamatát meghiúsítja. Az integrációs folyamatok megakadásának hatása rövid/hosszú idő után jelenik meg a teljes rendszerben attól függően, hogy milyen mértékű a működő rendszer kompenzációs kapacitása, mennyi tartaléka van, milyen alternatív eszközöket tud bevetni, milyen gátló hatást tud kizárni vagy milyen új funkciókkal képes saját eredményeit biztosítani.

Harmadik következtetés: Csak olyan álláspont fogadható el az érdekmegjelentés közös alapjának egy csoporton belül, amelyik lehetőséget ad a nézetek folyamatos felülvizsgálatra, amelyik a tapasztalatok és az elméletek együttesére épül és amely szerint később a csoport korrigálhatja a hibákat, ha szükséges.

4. Az egyén nincs közösségi változások nélkül és közösség sincs egyének változása nélkül

Például a 'fenntartható fejlődés' kifejezés azt a szándékot jelöli, mely szerint ne maradjon abba a fejlődési folyamat sem az emberi tényezők hiányosságaiból, sem a természet adta források kimerüléséből vagy a hibák/hiányosságok sokasodásából. Vagyis törekvéseink által befolyásolható, kívánt eredmény elérésére utal a kifejezés. A kifejezés használatának helyességével kapcsolt aggodalmak valójában a szándék reális/túlzó mivoltának mérlegeléséből, a természetre vonatkozó ismereteink

elegendő/hiányos mértékének megítéléséből fakadnak. Ezért lehet egyrészt arra utalni, hogy hiányosak az érdemi változást eredményező cselekvések, és gyarapodtak az öncélú virtuális műveletek. Ugyanakkor a helyzet megítélésekor a cselekvések eredményeire és a tevékenységet virtuális eszközökkel támogató műveletekre nagyobb mértékben kell utalni! A tennivalókat és az eljárásokban használt eszközök által támogatható cselekvést nem tekinthetjük úgy, mint amit tenni kell és ami azt megvalósítja. Ezért például korlátba ütközik a szimulációk nélküli tervezés és hiábavaló a minden tapasztalati alapot nélkülöző szimuláció. – Minthogy tevékenységünkkel kapcsolatban a személyes döntés és a személyes felelősség mindig mérlegelendő, a közösségben magára az egyénre irányul elsősorban a figyelem, mint aki pl. viselkedik, vélekedik, hat másokra és maga is változik. Ezért a közösség tagjainak szerepét individuumként és közösségalkotó lényként együtt kell vizsgálni. Ugyanakkor a közösséget a maga új minőségében is meg kell vizsgálni, mert a közösség egyénekből épül fel, és egyének életét teszi új minőségűvé. A globalizáció folyamatában felelősségelhárítás lenne az egyén kötelességeit és a közösség kötelező erejét egyoldalúan hangoztatni. Nem feledkezhetünk meg sem az egyén számára megnyíló új lehetőségek szemügyre vételéről, sem a globalizáció által adott életminőséget változtató tények tárgyalásáról. Bármelyik vonatkozást vesszük is szemügyre, objektívitásra kell törekednünk, mert hamar átcsap gondolkodásunk a minősítések és vonatkoztatások területére, jóllehet a tények pontos ismeretére nagyobb szükségünk van, mint a feltételezések értékelésére.

Negyedik következtetés: A közösséget azért kell a döntések és a felelőségek szempontjából külön is tárgyalni, mert *minden egyes eseményszinten több individuum* (döntést hozó/felelős személy) van jelen horizontális és vertikális kapcsolataival, amelynek mértéke a személy adott időpontban meglévő kapcsolati kapacitásának függvénye.

5. Folyamat és struktúra

A magasabb eseményszint összetettebb rendszert jelent. Az eseményszintek ugyan helyet adnak a kontextusoknak, de nem jelentik a kontextusba helyezés kitágítását. Éppen a strukturális megközelítés láttatja, hogy a 'struktúra-feltárás kontextusa' a globális események tárgyalását kommunikációját segítheti, ugyanakkor a személyes pszichikai struktúrák feltárásának kontextusa számos új elméletnek ad kifutási teret. A kontextusok és a szintek megkülönböztetése nem alkalmazható a bővítés és a szűkítés, vagy az összetettség növelése és az egyszerűsítés szembeállítása érdekében. Mind a kontextusok, mind a szintek tárgyalásakor lehet szó más szempontból bővítésről szemben a szűkítéssel vagy pedig az összetettség növeléséről szemben az egyszerűsítéssel. – Arra törekedni, hogy pl. a feladatellátás/problémamegoldás mindig nagyobb rendszerben valósul majd meg, a valósággal szembe menő feltételezés. Magasabb szintű események csak akkor valósultak meg mindig, amikor arra az alacsonyabb szintű események továbbra is érvényesülő 'törvényei', adottságai lehetőséget adtak. Nem a feladatellátás problémája oldódott meg magasabb szinten, hanem új probléma megoldására nyílt lehetőség az alacsonyabb szint adottságaiból. – A meglévő rendszer fennmaradását nem szüntette meg az új, hanem új lehetőségekkel bővítette! Ez nem fejlődés tagadása, hanem a hozzáadott többlet értelmezése. A változások másfajta

lehetőséget hoztak létre, melyet a magasabb szint nagyobb rendszerében újként tekintünk és valamilyen szempontból, valamilyen célmegvalósítás szempontjából fejlődésnek tekintünk. – Például szétesik az a közösség, amelyik meghirdetett célja elérése érdekében megszünteti tagjainak döntéshozó felelősségét és elveszi cselekvési szabadságát. Megmarad az a közösség, amelyben a kitűzött cél elérését mindenki korlátozó kényszerek nélkül felelős döntéseivel támogatja a közösség tagjaival való együttműködésben. A döntések időrendhez igazodnak, egymásra hatást eredményeznek mind az egyes tagok, mind a közösség, illetve egyén-csoport-közösség-közösségek-népességcsoportok között. Populációs szinten, nem egy hatás érvényesül. A közösségi célt személyek valósítják meg, hasonlóképpen a folyamat eredményeit a hasznosuló alapanyagok biztosítják. A fenntarthatóság a forrásbiztosítás függvénye. A fenntartható változás a felhasználható források folyamatos rendelkezésre állását feltételezi. A fenntartás/fennmaradás populációs szintű változások eredménye. Kívülről szemlélve fenntartás, rendszeren belülről fennmaradásról beszélhetünk inkább. A legnagyobb vizsgálható rendszeren kívülről nem helyezhetjük magunkat. A természet egészét nem haladja meg az élővilág legkitüntetettebb tagja, az ember sem. Uralma, hatalma egyes lényekre, néhány folyamatra kiterjedhet, de nem helyezhetjük magunkat a természet fölé, nem tekinthetjük magunkat a természet valamennyi folyamatát irányító lénynek. - A folyamat fennmaradása során számtalan struktúra jöhet létre, mely számtalan új működés létrejöttét eredményezheti. Minden individuális struktúra hordoz olyan képességet, mely adott individuum sajátja és egyéni a populáció egészében. A populációban lejátszódó változások eredménye a közösségben jelenik meg, melyet az egyén hasznosíthat, ugyanakkor nem vehet el, nem szüntetheti meg azt. Ha az egyén a változások következményeként sérül vagy megsemmisül, a közösség szűnik meg. A változások által létrehozott lehetőségek a továbbra is változható, vagy tovább már nem változható állapotba vezetnek. A változási képességét megőrző rendszer jellemzésére illetve a változások minősítésére használt fitness fogalmat életképességként, a hatásgyakorló képesség megtartásaként értelmezhetjük. Más szempontból a létrehozott állapotok egymásutánját megvalósító folyamatot valamilyen irányban haladóként, vagy fejlődőnek minősítjük, amit ilyenkor a fejlődés főirányában továbbvihetőnek, megtarthatónak vagy ellenkezőleg 'fejlődési zsákutcának' tekintünk. Minden lehetőségi rendszer korlátos, kifutja magát. Amennyiben az anyagi rendszereket nézzük, érthetőnek látszik az elmélet. A személyes döntések világát azonban nem tudjuk kellőképpen felmérni, így a lehetőségeit sem ismerjük eléggé. Az élővilág rendszereinek tanulmányozásakor megsejtett alaptörvényt mint minimumfeltételt fogadjuk el az emberi közösségek esetében, de a folyamatok leírásában csak mint minimumkövetelményt tekintjük. Ha egy másik végletbe csap át a folyamat, olyan új struktúrák jönnek létre, amelyeket az irányítók nem terveztek és amelyek ha fennmaradnak, átformálják az eseményteret, és megváltoztatják az irányítás lehetőségeit. Forradalmak, szubkultúrák dominánssá válása során a döntések kiszámíthatatlan következményekkel járnak, melyek a korábbi működés várható következményeivel kontrasztív viszonyban állnak.

Ötödik következtetés: Minden folyamat addig tart, ameddig kiindulási feltételei és megvalósulási körülményei adottak. Csak az *a létrehozott struktúra* marad fenn, amelyik *nem szünteti meg az őt létrehozó struktúrák működését.*

6. A működés

Minden struktúra valamilyen állandósult működést feltételez. A struktúra megváltozása jelzi a működés megváltozását. Tapasztalataink szerint a működés romlása tetten érhető, de a megfelelő működés 'visszaállítása' nem garantálja a struktúra fennmaradását. A változó rendszer egész lehetőségrendszer más működő rendszer folyamatos működésétől függ. Továbbá amint a betegségéből meggyógyult sem él örökké, mert biológiai adottságai nem teszik azt lehetővé, ugyanúgy ha valamely struktúrát helyreálltunk, nem biztosítjuk annak működését. – Az integráció révén a működés lehetősége nem csorbul, ugyanakkor a működő rendszer struktúrája sem változnak meg. Az integráció révén új lehetőségrendszer jön létre, ami új működési egységet jelent. Ez az új működési egység –melynek valamilyen új struktúrája van – képes új érdekegységbe lépni más működő egységekkel horizontális és vertikális kapcsolatok révén és képes új magasabb egységbe szerveződni, ami az integrálódási folyamat része lehet.

A magasabb egységbe szerveződés nem azonos az integrációval minden esetben, mert ha később nem harmonizál az egész rendszerrel, zsákutcának tekintendő. A minősítés alapját a mindenkor norma jelentheti. Minthogy az emberi természet változhatósága és a norma megjelölése filozófiai antropológiai és jogfilozófiai területre vezet tovább, az elmélet alapok elbizonytalanodása a döntéshozók felelősségét ('politikai döntéshozók felelősségét', 'az írástudók felelősségét', az 'orvosok felelősségét', valamennyi professzió gyakorlóinak felelősségét) prioritásként nyomatékosítja.

Az integráció egy minősített folyamat. A legfontosabb az a működés fenntartása szempontjából, hogy egymásnak ne mondjanak ellen a célmegvalósító hatások. A legfontosabb az az együttműködési szándék szempontjából, hogy egymást elfogadjuk a társadalomban. A másik létének elfogadásán túl szándékaival, törekvéseivel, céljaival lehet azonosulni, vagy lehet azt a normák adta lehetőségek szerint vitatni, engedélyezni/tiltani, befolyásolni. A sokféleség (társadalmi diverzitás) ugyan nehezebben kezelhető az irányítás szempontjából, mint az uniformizált közösség, mégis az adja meg a célok sokféleségének és a közösségi integrációnak a szélesebb alapját.

Hatodik következtetés: Az érdekegység nem célok összesítését jelenti, hanem egy *magasabb szinten működő új egység* létrehozását tűzi ki célul. Ez az új egység az alacsonyabb szintű egységek működését nem szünteti meg, hanem választható, új lehetőségeket biztosít számukra. Minél nagyobb a meglévő sokféleség adott szinten, annál nagyobb az integráció lehetősége.

7. Működés megtartása és új működés létrehozatala

Az a változás, mely egy meglévő egység működését megszünteti, zsákutca. Az integráció során a meglévő egység megmarad, a létrejövő egység működésbe lép. A 'zsákutcában' a működés megszűnésének eredményeként új célok nem jelennek meg tovább, az integráció révén mind a megmaradó korábbi, mind a létrejövő új egység további célokat jelöl meg.

Hetedik következtetés: A társadalmi integráció a tagok elfogadásával képes alátámasztani az együttműködési szándékot az egyes egységek között. Az

egészséges, életminőséget fejlesztő integráció a célok sokaságát eredményezi, amelyek az integráció folyamatát egyre több eseményre, egyre több praxisterületre terjesztik ki. Az integráció sok érdekegység létrejöttével valósul meg. Az érdekegység értékalapon nem zárja ki különböző érdekegységekben való működését egyetlen egységnek sem. Ez vezethet el a társadalmi kohézió kiterjedéséhez és a kapcsolat erősségének növekedéséhez.

8. A társadalmi béke

Az együttműködés lehetősége valamennyi tag számára adott. A valóságban kisebb csoportok alakulnak ki, kisebb közösségek szerveződnek, a célhoz kapcsolódók köre általában egy-egy része a társadalomnak. Nagy célok megjelölése ritkán lehetséges. A folyamatok sztochasztikus jellegéből következően minden irányítónak számolnia kell azzal, hogy vannak kivételek, eltérések, hiányok egy kijelölt társadalmi cél megvalósításakor. A társadalmi béke kialakítása folyamat, eredménye mindig továbbnövelhető. Gyakorlati szempontból azonban lehetséges, nagy erőfeszítéssel az optimalizált állapot elérhető.

Az ország irányítói nincsenek abban a helyzetben, hogy szintjüket csupán saját döntéseik révén meghaladják. A döntéshozóknak a vonatkozó magasabb szint döntéshozóival kell együttműködniük. Ha például a kultúra szintjéhez kapcsolódik az integrálódási folyamat, akkor az meghaladja az ország irányításának szintjét, amiből az következik, hogy az országirányító felelős döntéshozónak az illetékes kultúra döntéshozóival kell együttműködni a célok kijelölésében a társadalmi integráció érdekében.

A társadalmi béke létrehozása a béke globális-kulturális-regionális stb. összetevőit nem hagyhatja figyelmen kívül.

A 'romák és a társadalmi béke' témában legalább 28 ország (különböző régiókból, különböző kultúrából, globális feladatként) együttesében kell gondolkodni. A szűkebb körben meghozott döntések (EU, Visegrádi országok), vagy csak a mi országunkban meghozott döntések mindig kiegészítendőek az integráció folyamatának előre haladtával. A mi feladatunk most a saját országunkon belüli integráció, de olyan módon, hogy az továbbvihető legyen a magasabb szinteken is. Tehát olyan célok kijelölése szükséges, amelyekben a roma népesség megtalálja a maga érdekei szerinti partnereket, akikkel érdekegységbe lépve együttműködik. Ezek a célok minél változatosabbak, a célok minél nagyobb mennyiségben jelennek meg, annál inkább várható, hogy az együttműködés kialakul. – Ha ez csupán a pl. 'munka világa', vagy az 'oktatás', vagy a 'szociális támogatás', akkor kevesebb lesz az együttműködés és kisebb fokú lesz a létrehozott társadalmi béke, mintha a célok kijelölésekor az érdekegységet az egyes csoportok által tervezett célok harmonizációjával hoznánk létre. A praxisterületi prioritások kijelölése irányítási szinten egy dolog, és egy másik dolog prioritások kijelölése az egyes csoportok érdekei mentén. Ha a helyi közösségek szintje és az össztársadalmi szint között lévő szinteken nincs integráció, csak kicsi az esélye az együttműködés kialakulásának. Ebből a szempontból az önszerveződés segítése nagyobb feladat, mint egyes praxisterületi beavatkozás.

Nyolcadik következtetés: A társadalmi béke az alacsonyabb szinteken megvalósuló integráció függvényében alakulhat ki, ezért az össztársadalmi célok kijelölése mellett az alatta lévő egyes szinteken sürgősen létre kell hozni a társadalmi integráció

feltételeit, ami azt jelenti, hogy az egyes szintek céljait megjelölve az érdekegységek kialakulását lehetővé kell tenni a jog eszközeivel és a felelős döntésekkel.

9. A megszerzett tudás és az integráció

A tudás hatalom, másrészt a hatalomgyakorlás eszköze. A normatív szabályozás (pl. jogi normákkal) eleve olyan tudást igényel, amelyik mértékadó a vonatkozó területen. A tudás hiánya kiszolgáltatottságot eredményez valamilyen területen. Az integráció során csak tudással lehet célokat megvalósítani másokkal érdekegységben együttműködve. A társadalmi béke olyan tudást követel meg, ami alkalmas a társadalmi integráció folyamatának továbbépítésére. Ezért szükséges az egyén tanulása, a munkahelyen szükséges tudás, a csoport vezetéséhez szükséges tudás megszerzése stb. Minthogy az életminőség függ a megszerzett tudástól, az integráció feltételévé vált a tudás megszerzése. Alkalmassá kell válnia az egyes érdekcsoportok tagjainak arra, hogy részt vegyenek egy számokra jobb életminőséget eredményező folyamatban, ami új működésben való részvételt jelent. Ennek érdekében kell az integráló új egységben új struktúrával kapcsolódni. Ez mindig vertikális hatásgyakorlással jár együtt.

Az integráció folyamata elakad a kellő tudás megszerzése nélkül. A tudás megszerzésének sokféle gátja közül a szegénység, a betegség, deviancia, stb. ország szinten prioritással kezelhetőnek tűnik, de önmagában nem áll meg, szükség van a szegények, a betegek érdekegységeinek célkitűzéseire is, amelyek egy új érdekegység közös céljának megjelöléséhez alapot adnak.

Kilencedik következtetés: A vonatkozó tudás megszerzése az integráció folyamatának *feltétele*. Valamely szinten az integrációt elősegítő cél kijelöléséhez az egyes érdekegységek célkitűzéseinek ismerete elengedhetetlen.

10. A csereérték és az integráció

A csereérték fogalma azt a tényt jelöli, hogy az értékesség megítélése szituációhoz, körülményekhez kötött. Háborúban a kenyér többet ér mint az arany ékszer annak, aki éhezik. Békeidőben mindez megfordulhat. Modern világunk pénzforgalma azt fejezi ki, hogy mi milyen értékességű a cserepartnerek számára. Pl. a gabona ára nemcsak objektív, hanem szituatív is, a kereslet-kínálat törvényein túl helyet ad a spekulációnak, a visszaélésnek, a megtévesztésnek is. Időhöz kötötten az uzsorakamat már a kiszolgáltatottság és a bűnözés témájává válik.

Az érdek és az érték/csereérték egymáshoz való viszonyítása lehetővé teszi az integrálódás folyamatának támogatását vagy éppenséggel a torzítását. Az integrációt elősegítő döntéshozónak számolnia kell az ember normakövető és normaszegő magatartásával is. Nyilvánvalóan el kell kerülnie a szélsőségeket ahhoz, hogy az együttműködés ossztársadalmi szinten megvalósuljon. Minél több kockázatot ki tud iktatni az integráció folyamatából, annál nagyobb eséllyel érhet el közmegegyeztettséget. A mikro-mezo-exo szférán belüli mozgástér kisebb, mint a makroszintű mozgástér. A csereértékben rejlő kockázatot kisebb közösségek saját csereeszközzel, bónnal, bevezetett kártyákkal valamennyire csökkenthetik, továbbá valamely praxisterület (pl. szociális szféra) részben függetleníthető a nagyobb rendszertől, de nem megoldás az ország szempontjából. Részleges eszközként

azonban egy nagy társadalmi tanulási folyamat, vagy egy felelős magatartás kialakítása szempontjából beválhat.

Az integráció országos szinten a saját pénznem használatával valójában az öngondoskodás, a saját dolgaink felelős intézése érdekében vállalandó mindaddig, amíg az integráció kényszerlépésekre nem vezet a közösségi érdek szempontjából. Mindenki a maga dolgainak intézésében maga lehet a legjobb gazda.

A globalizációs folyamat integrációs kényszereket azáltal hoz létre, hogy érdekességeket indukál egy lehetőségrendszer felkínálásával. A saját lábán megálló országok tartalékainak biztonságot adó szerepe van. Az integráció a közös pénznem irányába adja a további lehetőségeket, vagy felerősíti az izolációt, egyfajta exkluziót eredményez.

Kilencedik következtetés: Minthogy csak önállóan is értékes tagokból lehet értékes közösséget létrehozni, amelyek továbbra is értéket állít elő működése során, az inklúzió és az exklúzió ütköztetése nem vezet eredményre. A közösség, az ország további működési lehetőségének biztosítására kell törekedni, amelyik ha kell, később *értékalapú célhoz igazodva hatásgyakorló partnerként* lehet tagja a nagyobb integrációs egységnek.

10. Hálózat

A szavak hálózatában terjedő aktiváció jó párhuzamot jelenthet ahhoz, hogy az egyes témák hogyan aktiválódnak a közösségben. Hogy a közösségben miről esik szó, a politikában ki az, aki tematizálja a párbeszédet, mi jelenik meg a médiában a közbeszéd témájaként, vagy fordítva, hogy miről nem beszélünk, az arra utal, hogy milyen témában kommunikálunk, miben cselekszünk együtt, mit tartunk fontosabbnak. A parlamenti felszólalások tehát jelzik a témákat, amelyeket praxisterületenként összeválogatva arról alkothatunk képet, hogy mikor mi foglalkoztatta a parlamenti döntéshozókat. Az integráció folyamatára, abban a roma integrációra irányuló figyelem mércéjeként tehát kulcskifejezések mentén felvázolhatjuk, hogy mikor mi volt új, továbbvitt, kiesett téma a parlamenti hozzászólásokban.

A téma/tárgy vonatkoztatási alap az érdekesség megjelenítéséhez. Jellemző adat lehet, hogy adott témához hány populáció, milyen létszámú csoportok akarnak kapcsolódni, abban a témában mely célok fogalmazódnak meg, milyen időtartamok jelennek meg az együttműködés során, milyen eredményeket értek el az együttműködésben, milyen további lépésekkel folytatódott a közös munka, milyen új csoportosulásban tevékenykedtek tovább.

Tizedik következtetés: A közösségben egymással kapcsolatban lévők *aktualizált hálózatot* képeznek, amely működése során időben változik, különböző aktualizált struktúrákat eredményez. A témaközpontú hatásgyakorlás útjának egyik fontos jellemzője a témával kapcsolatos célt közelítő hatásgyakorlás struktúrája, mely vertikális (szintek közötti) és horizontális (szinten belüli) tranzakciókból áll. A közösségi hálózat a tematikus együttműködés után nem működik.

11. Közösség

A közösség témától független lehet. Az együttműködés mindig témához kötött, az egymáshoz tartozás annak ad háttérrel, hogy valamely témában a hatásgyakorlás során működési kapcsolatban lépünk. A közösséget az integrációs cél tartja össze. Azért tartoznak egymáshoz, mert közös a céljuk. A célok azonossága által létrehozott közösségben a közös értékszemlélet, a közös felelősségvállalás, az érdekközösség feltételezhető. Amilyen területen, és amilyen mértékben jelen vannak, olyan mértékben lehet erős a közösség tagjai közötti bizalom. A teljes értékű közösségben egymás elfogadása, a szavak, az érvek, a jóakarató tettek eredményeként a bizalom állandósulhat. A közösség meggyengül a bizalom csökkenésével, a jóakarát megfogyatkozásával, a hamis érveléssel, a szavak elhallgatásával, a másik elutasításával. A közösség struktúrája nem a tematikus aktualizált hatásgyakorlásból épül fel, hanem az integrált egység képességeinek megtartására irányuló működésből.

Tizenegyedik következtetés: A közösség személyek szabad döntése révén jön létre. Struktúráját a *közös cél*hoz igazodó működés határozza meg. A közös cél közelítését szolgáló részcélok megvalósítása során az aktualizált tagok között változatos hatásstruktúrák jöhetnek létre. A tagok több hatásrendszer tagjai lehetnek, de a különböző együttműködések végén visszatérnek a közösségben arra a helyre, amely a közös működés érdekében számukra aktuális.